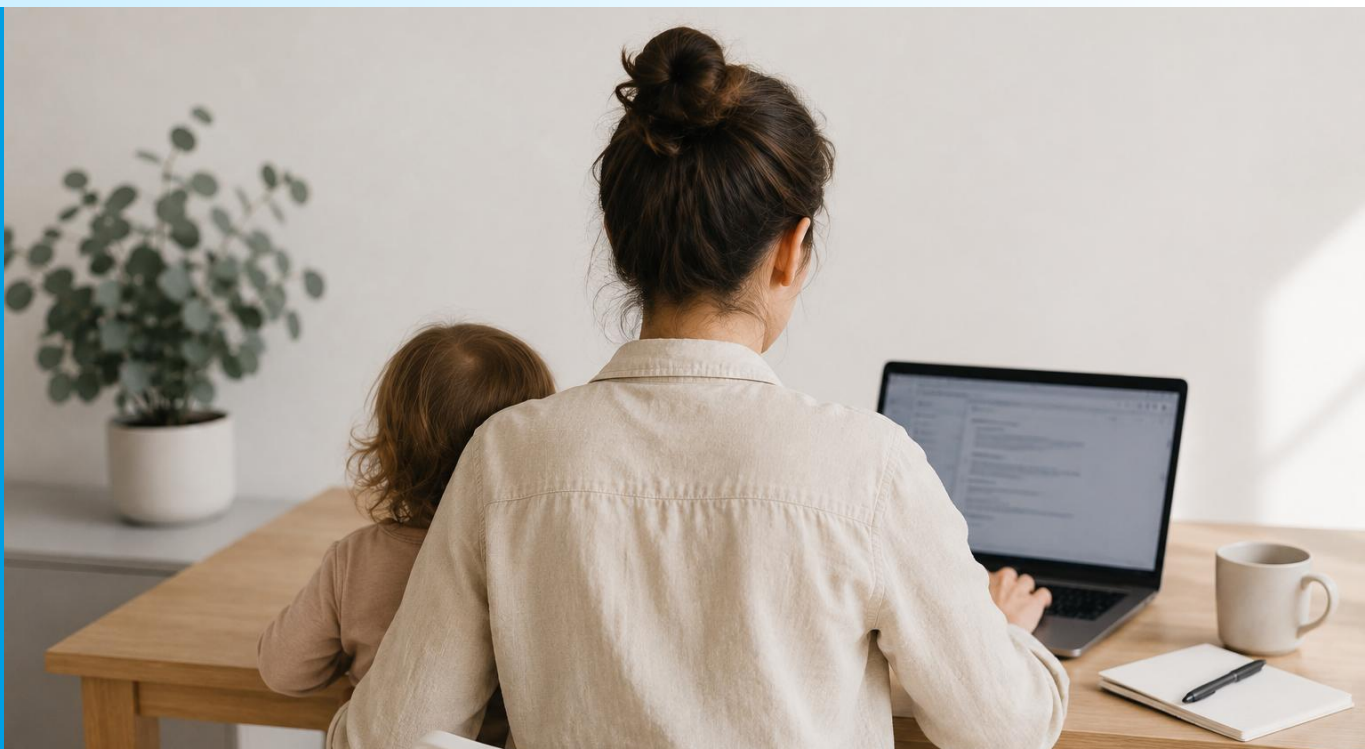

Srpen 2026

Ženy 21. století aneb proč nechtějí mít všechno

Irena Krcháková

Shrnutí

Ženy dnešní generace neodmítají práci, vztahy, mateřství ani osobní rozvoj. Stále častěji však zpochybňují model, v němž mají všechny tyto oblasti zvládat současně, za nerovnoměrně rozdělených nákladů a bez odpovídající institucionální podpory. Rozdíl mezi životními aspiracemi a možnostmi je skutečně realizovat se následně promítá do wellbeingu, partnerského života i rozhodování o rodičovství.

Hlavní body

- Rozšíření možností pro ženy nevedlo k oslabení tradičních modelů a očekávání, ale k jejich kumulaci.
- Péče o rodinu a domácnost zůstává v českém prostředí rozdělené nerovnoměrně. Odpovědnost nese především žena.
- Sociální sítě zesilují tlak na výkon, vzhled a představu o dokonale zvládnutém životě. Vnější tlaky mohou vést k psychickým potížím.
- Nízká porodnost souvisí také s nesouladem mezi přáním mít děti a podmínkami pro rodičovství.

Postavení žen se během posledních desetiletí výrazně proměnilo. Ve 21. století dosahují vysoké úrovně vzdělání, ve větší míře se uplatňují na pracovním trhu a disponují širšími možnostmi rozhodovat o vlastní profesní dráze, partnerském životě i rodičovství. Takové rozšíření možností však automaticky nevede k odpovídajícímu oslabení dřívějších nároků. Od současné ženy se očekává, že bude ekonomicky nezávislá a profesně aktivní, zároveň však (stejně jako v minulosti) má vytvořit stabilní partnerský vztah, stane se v přiměřeném věku matkou, převezme podstatnou část péče o děti a domácnost a bude udržovat rodinné i širší sociální vztahy. K tomu se přidávají požadavky na fyzickou atraktivitu, zdravý životní styl, psychickou vyrovnanost a osobní rozvoj. Jednotlivé role se přitom nemají pouze střídat. Očekává se, že je žena bude úspěšně naplňovat současně.

Takový pohled na postavení ženy vytvořil jeden z hlavních paradoxů současné emancipace. Zatímco prostor individuální volby se rozšířil, časové, institucionální a vztahové podmínky pro kombinování jednotlivých životních rolí se proměňují pomaleji. Společnost podporuje ekonomickou samostatnost, mateřství však zůstává spojeno s výrazně vyššími pracovními, příjmovými a pečovatelskými náklady pro ženy než pro muže.

Výsledkem proto není pouze větší autonomie, ale také kumulace očekávání. Ženy stále častěji čelí požadavku, aby byly úspěšné v práci, dostupné rodině, pečovaly o druhé, nezanedbávaly vlastní wellbeing a současně zvládaly životní nejistotu. Sociální sítě tuto tendenci zesilují tím, že propojují jednotlivé oblasti života v jeden nepřetržitý prostor srovnávání.

Strukturální překážky se za těchto podmínek snadno proměňují v pocit osobního selhání. Nedostatek dostupné péče, drahé bydlení, nepružné pracovní prostředí nebo nerovnoměrné rozdělení domácí odpovědnosti nejsou vnímány pouze jako institucionální problémy, ale také jako neschopnost jednotlivce správně si uspořádat život. Tento rozpor se promítá do duševního zdraví, kvality partnerských vztahů i rozhodování o rodičovství. Klesající porodnost přitom nelze jednoduše vysvětlit tím, že ženy ztratily zájem o děti. Ve společnosti se spíše ukazuje rostoucí rozdíl mezi představami o rodině, konkrétními rodičovskými plány a možnostmi je skutečně realizovat.

Ženy dnešní generace neodmítají práci, vztahy, mateřství ani osobní rozvoj. Stále častěji však zpochybňují model, v němž mají všechny tyto oblasti zvládat současně. Otázka proto nestojí pouze tak, zda ženy 21. století chtějí „mít všechno“, ale zda společnost nadále předpokládá, že to všechno musí zvládnout především samy.

Od emancipace ke kumulaci očekávání

Rozšíření vzdělávacích, pracovních či společenských možností patří k nejvýznamnějším proměnám moderní společnosti. Životní dráha ženy totiž přestala být automaticky vymezena rolí manželky, matky a hlavní pečující osoby. Ekonomická samostatnost, profesní i osobní seberealizace se staly legitimními součástmi ženského života. Tato změna však neproběhla rovnoměrně ve všech oblastech: zatímco přístup ke vzdělání a placené práci je výrazně širší, rozdělení péče, domácí odpovědnost a společenská očekávání zůstávají podobná.

Vývoj vzdělanosti dobře ukazuje rozsah generační proměny. Podle dat OECD mělo v roce 2020 terciární vzdělání 40 % českých žen ve věku 25–34 let oproti 26 % stejně starých mužů. To ovšem samo o sobě neodstraňuje rozdíly v profesních drahách. Ženy a muži si vybírají odlišné studijní obory a vstupují do rozdílných oblastí pracovního trhu. Zatímco ženy dávají přednost oborům, jako jsou vzdělávání, zdravotnictví a sociální péče, muži dominují v často lépe placených a žádanějších technických oborech nebo informačních technologiích. Formální rozšíření možností tak nemusí automaticky znamenat stejné ekonomické výsledky ani stejné podmínky profesního postupu (OECD, 2023).

Zaměstnanost žen v České republice je v mezinárodním srovnání relativně vysoká a většina domácností je ekonomicky závislá na příjmu obou partnerů. Nicméně je to převážně žena, která se primárně stará o dítě, a to znamená konec nebo přerušení kariéry. OECD upozorňuje, že české ženy zůstávají mimo pracovní trh poměrně dlouhou dobu, což se následně promítá do jejich příjmů, kariérního postupu a budoucího ekonomického zabezpečení (OECD, 2023). Společnost tedy počítá s ekonomicky aktivní ženou, současně ale má zastávat roli pečující osoby a matky, svou pracovní dráhu přerušit nebo omezit.

Kumulace očekávání. Nové možnosti nenahradily tradiční požadavky, ale v řadě případů se k nim přidaly. Od ženy se očekává, že bude vzdělaná, ekonomicky nezávislá a pracovně aktivní, současně však zůstane hlavní organizátorkou domácnosti, pečovatelkou a bude udržovat rodinné vztahy. Častěji vykonává každodenní domácí práce, má méně volného času a častěji pociťuje obtíže při sladování jednotlivých povinností. Přirozeně proto musí přizpůsobovat svůj pracovní a osobní čas potřebám ostatních členů domácnosti (EIGE, 2026).

To se propisuje rovněž do kulturní a psychologické roviny. Širší možnost volby společně s očekáváním společnosti s sebou nese také větší odpovědnost za výsledek. Žena má zvolit vhodné vzdělání, vybudovat si profesní pozici, najít stabilního partnera, rozhodnout se ve správný okamžik pro rodičovství a přitom nezanedbat vlastní zdraví, vzhled, sociální vztahy ani osobní rozvoj. Časování jednotlivých kroků se navíc dostává do vzájemného konfliktu. Období důležité pro budování profesní dráhy se překrývá s věkem, v němž roste tlak na vytvoření stabilního partnerství a založení rodiny.

Možnost volby je důležitým výsledkem emancipace, sama o sobě však nezaručuje, že budou všechny možnosti také reálně slučitelné. Pokud se očekává, že člověk či žena dokáže správně naplánovat každou část svého života, mohou se strukturální omezení snadno proměnit v pocit osobního selhání.

Práce, mateřství a institucionální zpoždění

Systém v České republice podporuje rodiče především relativně dlouhou dobou, kterou mohou strávit mimo zaměstnání. Náklady dlouhé pracovní absence však nese téměř výhradně jeden z rodičů. V letech 2023–2024 tvořily ženy více než 98 % příjemců rodičovské (OECD, 2025a). Pokud dlouhá rodičovská odpovídá preferencím rodiny a existuje skutečná možnost volby, nemusí to znamenat žádný problém. V českém prostředí je však tato volba omezena dostupností alternativ. Do služeb rané péče bylo podle dat zapojeno pouze 7,7 % českých dětí ve věku do dvou let, zatímco průměr OECD činil 35,9 %. Péče o malé dítě často nemá snadno dostupnou institucionální alternativu a dřívější návrat do práce závisí na pomoci širší rodiny, finančních možnostech domácnosti nebo lokální nabídce dětských skupin (OECD, 2025b).

Omezená je také nabídka pracovních režimů, které by umožňovaly postupný návrat. Částečné úvazky patří v Česku k nejméně využívaným v zemích OECD a flexibilní pracovní podmínky nejsou běžnou součástí všech profesí. Dostupnější bývají u kvalifikovaných kancelářských pozic, zatímco ve školství, zdravotnictví, službách, výrobě nebo směnném provozu jsou možnosti přizpůsobení pracovní doby prakticky nulové. Univerzální doporučení „pracovat flexibilně“ tak přehlíží rozdíly mezi profesemi i sociálním postavením žen (OECD, 2025a, 2025b).

Podstatou problému proto není individuální rozhodnutí ženy zůstat doma nebo se vrátit do zaměstnání. Rozhodující je prostředí, ve kterém tuto volbu činí. Dokud bude péče o malé děti obtížně dostupná, flexibilní práce výjimečná a rodičovská téměř výhradně čerpaná matkami, bude narození dítěte představovat především přerušení ženské kariéry. Institucionální nastavení tak nepřímou rozhoduje nejen o rozdělení péče, ale také o tom, jak vysokou profesní a ekonomickou cenu bude mateřství znamenat.

Partnerství, péče a neviditelná odpovědnost

Rovnost v partnerství se často posuzuje podle toho, zda se muž a žena zapojují do péče o děti a domácích prací. Samotná účast však ještě nevypovídá o tom, jak je rozdělena celková odpovědnost za chod rodiny. Vedle viditelných činností, jako jsou vaření, úklid nebo doprovázení dětí, existuje také méně zřetelná práce: rozpoznat, co je třeba udělat, naplánovat postup, připomenout termíny a zkontrolovat výsledek.

Data ukazují, že běžná péče a domácí práce zůstávají rozděleny výrazně nerovnoměrně. Ve výzkumu úplných rodin zajišťovaly ženy vždy nebo obvykle běžné domácí práce v 71 % domácností. Péči o malé děti a pomoc se školní přípravou přebíraly převážně matky v 65 % rodin (Kuchařová et al., 2022). O způsobu trávení volného času nebo hospodaření s penězi rozhodovali partneři ve většině sledovaných domácností společně. Rutinní činnosti, jejich opakování a přizpůsobování času potřebám dětí však připadaly podstatně častěji ženám. Partnerství tak může být společné na úrovni zásadních rozhodnutí, ale méně vyvážené v nepřetržitém provozu domácnosti (Kuchařová et al., 2022).

Tento rozdíl vysvětluje pojem kognitivní práce v domácnosti, tedy mental load. Pojem lze vysvětlit jako pohotovost ženy-pečovatelky: jde především o předvídání potřeb rodiny, plánování, delegování a sledování úkolů. Partner například může dítě odvést k lékaři, zatímco druhý rodič musí zaznamenat obtíže, vyhledat ordinaci, sjednat termín, připravit dokumenty a zajistit následnou péči. Vykonání úkolu je viditelné a časově ohraničené, jeho vznik a dokončení však mohou zůstat skryté. Vyšší podíl této odpovědnosti může souviset s vyšším stresem, následným vyhořením či náznaky deprese i s nižší kvalitou partnerského vztahu.

Podstatou neviditelné práce není pouze množství úkolů, ale její trvalá přítomnost. Fyzickou činnost lze dokončit, zatímco plánování rodinného života probíhá průběžně a často souběžně s placenou prací nebo odpočinkem. Člověk odpovědný za chod domácnosti musí udržovat přehled o všech každodenních aktivitách a potřebách, jako jsou termíny, zásoby, zdravotní potřeby, školní povinnosti i vztahy širší rodiny. Tato práce nemá jasný začátek ani konec a její význam bývá patrný především ve chvíli, kdy vykonána není.

Život jako projekt: sociální síť a kultura srovnávání

Sociální síť nevytvořily požadavek na profesní úspěch, atraktivitu ani naplněný rodinný život. Změnily intenzitu, s jakou jsou lidé těmto představám vystaveni, a způsob, jakým se hodnotí. Dříve se jednotlivci porovnávali hlavně se svým okolím, digitální prostředí nyní zpřístupňuje nepřetržitý proud vybraných obrazů z pracovního, partnerského i osobního života cizích lidí.

Co bylo dříve oddělené, sociální síť spojuje dohromady a uživatelce nabízejí různá měřítka úspěchu. Během několika minut může žena vidět profesní postup svých vrstevnic, jejich cestování, bydlení, partnerské vztahy, těhotenství, rodičovské postupy, fyzickou proměnu po porodu i způsoby péče o duševní zdraví. Jednotlivé příspěvky přitom zpravidla nezachycují běžný průběh života, ale jeho selektivně zvolenou a upravenou část. Výsledkem není pouze srovnávání se s konkrétními lidmi, ale s uměle vytvořeným ideálem, který kombinuje nejlepší výstupy mnoha různých životů. Výzkumy potvrzují silnou souvislost mezi tendencí porovnávat se s ostatními na sociálních sítích a vyšší nespokojeností s vlastním tělem i symptomy poruch příjmu potravy (Bonfanti et al., 2025).

V centru pozornosti jsou nejčastěji dospívající, protože právě v tomto období se utváří identita, vztah k vlastnímu tělu i potřeba sociálního přijetí. Podle mezinárodního šetření WHO vzrostl podíl dospívajících vykazujících známky problematického používání sociálních sítí ze 7 % v roce 2018 na 11 % v roce 2022. U dívek činil 13 %, zatímco u chlapců 9 %. Problematické používání neznamená

pouze vysoký počet hodin online, ale především ztrátu kontroly, obtíže omezit aktivitu a negativní dopady na každodenní fungování (World Health Organization Regional Office for Europe [WHO Europe], 2024).

Digitální kultura nerozšiřuje pouze prostor srovnávání, ale také představu, že všechny části života lze vědomě řídit a zlepšovat. Práce má přinášet výkon i smysl, vztah má být stabilní a emocionálně naplňující, rodičovství promyšlené, tělo zdravé a volný čas kvalitně využitý. Také odpočinek, sebepečení nebo duševní rovnováha mohou být prezentovány jako další výsledky správně zvládnutého životního managementu. Sociální sítě stírají hranici mezi inspirací a normou. Obsah původně prezentovaný jako osobní zkušenost může v souhrnu vytvářet dojem, že existuje správný způsob kariéry, partnerství, těhotenství, mateřství i péče o sebe. Problém nespočívá v jednotlivém příspěvku, ale v jejich kumulativním působení: uživatel sleduje mnoho dílčích úspěchů, které se mohou jevit jako běžný standard jednoho dosažitelného života.

Co může a nemůže změnit veřejná politika

Dostupná a kvalitní péče o malé děti. Systém spoléhá především na dlouhou individuální péči v rodině a nabídka služeb se rozvíjí nerovnoměrně. Dětské skupiny představují důležitou součást řešení, samy o sobě ale nestačí. Rozhodující jsou územní dostupnost, finanční dosažitelnost a kvalita péče.

Rozšiřování služeb musí předcházet případnému zkracování doby, kterou mohou rodiče strávit mimo zaměstnání. Omezení rodičovské bez dostupné alternativy by nepřineslo větší svobodu volby, ale pouze zvýšilo tlak na rodiny, zejména na samozivitele, nízkopříjmové domácnosti a obyvatele regionů s horší dostupností péče. Cílem nemá být co nejrychlejší návrat každé matky do zaměstnání, ale možnost zvolit si mezi více skutečně proveditelnými variantami.

Druhou oblastí je rozdělení rodičovské mezi oba partnery. Formální možnost střídání rodičů má omezený účinek, pokud systém neobsahuje dostatečnou pobídku, aby část péče skutečně převzal druhý rodič. Vhodným nástrojem je samostatná, nepřenosná část placeného volna určená každému z rodičů.

Třetí prioritou je pracovní prostředí umožňující postupný a udržitelný návrat žen-matek. Kvalitní částečný úvazek nemá být hůře placenou slepou uličkou bez možnosti dalšího postupu. Veřejná politika může podporovat předvídatelné rozvržení práce, návratové programy, sdílená pracovní místa, profesní vzdělávání během rodičovské a právo požádat o přiměřenou úpravu pracovních podmínek. Současně je nutné počítat s tím, že možnosti flexibility se zásadně liší mezi kancelářskými profesemi, směnným provozem, zdravotnictvím, školstvím nebo službami.

Rodinná politika by také neměla končit péčí o děti. Přetížení vzniká souběhem pracovních povinností, péče, domácí organizace a odpovědnosti za další členy rodiny. Služby pro pečující, odlehčovací péče a dostupná pomoc rodinám se zdravotně znevýhodněnými nebo dlouhodobě nemocnými členy jsou proto stejně důležité jako předškolní zařízení.

Samostatnou oblast představuje duševní zdraví. Dostupnější psychologická a perinatální péče může pomoci zachytit obtíže včas, nemůže však nahradit změnu podmínek, které dlouhodobé přetížení vytvářejí. Politika wellbeingu by proto neměla redukovat systémový problém na schopnost žen lépe zvládat stres. Vedle odborných služeb je třeba posilovat časovou dostupnost péče, pracovní jistotu, možnost odpočinku a praktickou podporu rodičů. Jinak hrozí, že se i péče o duševní zdraví stane další povinností, kterou má přetížený člověk zvládnout vlastními silami.

Závěr: Nechtějí mít všechno, nebo nechtějí všechno zvládat samy?

Žena 21. století nechce méně než předchozí generace. Neodmítá profesní uplatnění, partnerský život, rodinu ani osobní rozvoj. Proměňuje se však její ochota přijímat model, v němž jsou tyto oblasti spojeny s jednostrannou odpovědností, dlouhodobým přetížením a vysokými profesními i osobními náklady. Problém nespočívá v množství ženských ambicí, ale v podmínkách, za kterých mají být realizovány.

Otázka nestojí tak, jestli ženy chtějí „mít všechno“. Přesnější je ptát se, zda mají možnost jednotlivé životní role skutečně kombinovat, aniž by odpovědnost za jejich slučování nesly převážně samy. Cílem není nahrazovat rozhodování rodin, ale odstraňovat překážky, které jim brání sladit práci a rodinný život. Jinak se svoboda volby snadno mění v povinnost zvládnout všechno.

Zdroje

- Bonfanti, R. C., Melchiori, F., Teti, A., & Pietrabissa, G. (2025). The association between social comparison in social media, body image concerns and eating disorder symptoms: A systematic review and meta-analysis. *Body Image*, 52, 101841. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1740144524001633?via%3Dihub>
- Český statistický úřad. (2026a). *Narození*. <https://csu.gov.cz/narozeni?pocet=10&start=0&podskupiny=133&razeni=-datumVydani>
- Český statistický úřad. (2026b). *Nejméně narozených dětí v historii*. <https://statistikaamy.csu.gov.cz/nejmene-narozenych-deti-v-historii>
- European Institute for Gender Equality. (2026). Factsheet: Gender gaps in care – Czechia. Publications Office of the European Union. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/factsheet-gender-gaps-care-czechia>
- Kuchařová, V., Nešporová, O., Svobodová, K., & Höhne, S. (2022). Úplné rodiny s dětmi. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfendmkaj/https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). Gender equality in the Czech Republic. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/gender-equality-in-the-czech-republic_c5a3086f-en.html
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025a). OECD economic surveys: Czechia 2025. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-czechia-2025_7a70af5c-en.html
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025b). Promoting better career mobility for longer working lives in Czechia. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/promoting-better-career-mobility-for-longer-working-lives-in-czechia_dd8eafc2-en.html
- World Health Organization Regional Office for Europe. (2024). Teens, screens and mental health. <https://www.who.int/europe/news/item/25-09-2024-teens--screens-and-mental-health>

Autor

Irena Krcháková

V minulosti se věnovala především oblasti mediálních studií a sémiotiky, nyní rozšiřuje své obzory na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v oboru historická sociologie. Zaměřuje se odborně na domácí politickou scénu, sociální a zdravotnická témata a věnuje se také obrannému průmyslu, dopravě a energetice. Má bohaté zkušenosti s mezinárodní politickou agendou, včetně evropských témat, Evropské unie, politiky Spojených států, OSN a NATO. Profesně se uplatnila jak v rozhlase, tak v České televizi. Ve volném čase se nejčastěji věnuje sportu a své dceři.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz